

**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ
РУКОВОДИТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ ОТКРЫТОСТИ ВЛАСТИ (НА
ПРИМЕРЕ – РУКОВОДИТЕЛЯ ПРЕСС-СЛУЖБЫ
ОБЛГОСАДМИНИСТРАЦИИ)**

Современные процессы государственного строительства в Украине предопределяют актуальность исследований необходимых качественных характеристик руководителей в системе государственного управления, особенно на наивысших должностях и воспитание у них наилучших качеств. В статье исследуются проблемы формирования личности руководителя в системе государственного управления, рассматривается ряд противоречий в профессиональной деятельности руководителя пресс-службы.

Ключевые слова: система государственного управления, руководитель пресс-службы, открытость власти, деятельность СМИ

K.V.Melikhov

**FEATURES OF FORMING OF PERSONALITY OF
LEADER IN THE CONDITIONS OF OPENNESS OF POWER (ON
EXAMPLE – LEADER OF PRESS-SERVICE OF REGION STATE
ADMINISTRATION)**

The modern processes of state building in Ukraine predetermine actuality of researches of necessary high-quality descriptions of leaders in the system of state administration, especially on the greatest positions and education for them of the best qualities. In the article the problems of forming of personality of leader are probed in the system of state administration, the row of contradictions is examined in professional activity of leader of press-service.

Keywords: system of state administration, leader of press-service, openness of power, activity of MASS-MEDIA

Стаття надійшла до редакції 06.04.15

УДК: 796.011.3-053.6

*Новік С. М.,
Полтава, Україна*

**ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ
У ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДАХ**

Постановка проблеми і її зв'язок з важливими завданнями.

Демократизація освіти, надання їй державно-національної спрямованості вимагають пошуку нових шляхів якісного вдосконалення фізичного виховання підростаючого покоління.

Статистичні дані останніх років підтверджують той факт, що значна частина учнів загальноосвітніх навчальних закладів мають незадовільну або досить низьку фізичну підготовку і нездатні досягти тих стандартів здоров'я, які відповідають узгодженому світовою науково-спортивною громадськістю рівню. Саме тому виникла необхідність радикального реформування системи фізичного виховання в галузі освіти, спрямування державної політики в напрямку розробки та впровадження в навчальних закладах інноваційних технологій з фізичного виховання, основ здорового способу життя, розвитку дитячого-юнацького спорту.

Фізкультурно-оздоровчі заклади функціонують з метою: виховання відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення як до вищої індивідуальної і суспільної цінності; формування у дітей та учнівської молоді навичок здорового способу життя; оптимізації режиму навчально-виховного процесу; збільшення рухової активності дітей та учнівської молоді; активізації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи всіх ланок системи освіти.

Фізичне виховання - одна зі складових частин всебічного виховання підлітків. У рамках особистісно орієнтованої моделі виховання у фізкультурно-оздоровчих закладах і педагогам, і батькам важливо знати особливості цього вікового періоду, слід зрозуміти, що під впливом методично правильно підібраних засобів фізичного виховання формуються не лише рухові навички, не лише розвиваються фізичні якості, але і створюються умови для розумового, морального, естетичного й трудового виховання дитини. Важлива роль при цьому відводиться формуванню відповідальності як моральної риси особистості.

Аналіз останніх наукових публікацій. Проблема формування відповідальності особистості досліджувалася багатьма вченими (А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Бех, Т. Веретенко, В. Горovenko, М. Левківський, М. Сметанський, О. Сухомлинська, В. Савченко, Н. Огренич, та ін.). У 1996 році Рада Європи назвав кілька груп компетенцій, якими має володіти сучасна людина для оптимальних міжкультурних, соціальних, суспільно - політичних та міжособистісних комунікацій: відповідальність; самостійність; толерантність; здатність до діалогу; вміння формувати та

висловлювати критичну оцінку; самоактуалізація; самоосвіта. В той же час фактично відсутні роботи в яких би оцінювався виховний потенціал фізкультурно-оздоровчих закладів у напрямку формування відповідальності.

Основна мета статті: проаналізувати особливості використання потенціалу фізкультурно-оздоровчих закладів щодо формування відповідальності старших підлітків у системі їх функціонування.

Виклад основного матеріалу.

У філософії категорія “відповідальність” розглядається як філософсько-соціологічне поняття, що відображає об’єктивний, історично конкретний [характер](#) взаємовідносин між особистістю, [колективом](#), [суспільством](#) під кутом зору свідомого здійснення взаємовимог, які до них пред’являються (Л. Ільчов); як якість, що дає особистості можливість усвідомлювати значення своїх вчинків, добровільно узгоджувати свою поведінку з вимогами суспільства (Н. Головка, Г. Смирнов); у нерозривній єдності з категорією “свобода”: чим більші [межі](#) свободи, тим більша відповідальність, і, навпаки, чим більше змісту вкладено у відповідальність, тим більше свободи необхідно для її реалізації. [Психологи](#) розглядають відповідальність як рису [характеру](#). Відповідальність проявляється не лише в [характері](#), але й у почуттях, свідомості, світосприйнятті, різних формах поведінки. Відповідальність є втіленням істинного, найглибшого і принципового ставлення до життя, усвідомленням всіх наслідків уже скоєного і всього втраченого. Відповідальність передбачає визнання людиною єдиної активної причетності до соціального і природного світу, і це визнання є не стільки результатом оцінки особистості іншими людьми, скільки її власним переконанням, моральним принципом, підсумком усвідомлення.

Педагоги розглядають відповідальність як соціальну якість, яка формується на засадах чіткого фіксування обов’язків, колегіальності, залучення кожного до керівництва, встановлення наочної конкретної єдності інтересів колективу і особистості; як здатність особистості формулювати обов’язки, виконувати їх, здійснювати самооцінку і [контроль](#). У теорії виховання відповідальність виступає як [характерна](#) якість суб’єкта діяльності і розглядається в контексті взаємозв’язку з самостійністю, ініціативністю, старанністю та іншими якостями.

Відповідальність є філософсько-соціологічним поняттям, що відображає об'єктивний, історично конкретний характер взаємин між особистістю, колективом, суспільством з погляду свідомого здійснення взаємних вимог, що ставляться до них [5, с. 36]. Відповідальність старшого підлітка розглядаємо як усвідомлення ним власних обов'язків і розумне їх виконання. Старший підліток зі сформованим рівнем відповідальності діє на основі усвідомлення прийнятої або самостійно поставленої перед собою мети. Відповідальність старшого підлітка постає у структурі його особистості провідною цінністю, характеризує соціально-моральну зрілість індивіда. Для такої особистості соціальні вимоги і моральні принципи є внутрішніми регуляторами діяльності і поведінки, вона готова свідомо відповідати за ці види активності [1; 3].

Ми орієнтуємося на основні принципи діяльності з виховної роботи щодо формування відповідальності підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах: гуманізація – створення взаємовідносин «діти-діти», «діти-дорослі» з орієнтацією на загальнолюдські цінності та норми поведінки; створення комфортного середовища та сприятливої атмосфери у закладі; гуманітаризація – формування у підлітків позитивного цілісного ставлення до світу та культури; демократизація – передбачає використання різних форм співпраці на основі вільного вибору напрямку та змісту діяльності; індивідуалізація і диференціація – організація виховної роботи з урахуванням індивідуальних та психофізіологічних особливостей дітей [4, с.161].

Станом на кінець 2014 року в Україні функціонує 1483 ДЮСШ (охоплено 551,3 тис. осіб), 189 СДЮШОР (охоплено 54,3 тис. осіб) та 34 ШВСМ (навчаються більше 4 тис. осіб). Хоча кількість ДЮСШ в Україні за 2009- 2014 рр. збільшилось, проте охопленість ними дітей з року в рік зменшується.

Плануючи систему формування відповідальності старших підлітків ми зосереджуємо свою увагу на типових особливостях та потребах цього віку, виділених Є.В. Ємельяновою: потреба в увазі та підтримці без зайвих осудів та оцінок; потреба в чітких правилах, які повинні встановлювати дорослі для того, щоб утримувати підлітків від деструктивних форм поведінки; потреба в розвитку та навчанні через життєву практику – у кожного підлітка повинне бути не тільки теоретичне сприйняття світу, але й свій життєвий досвід, на який він буде покладатися у майбутньому; потреба в цікавих життєвих подіях – передбачає наявність у підлітка інтересу, який є головним двигуном особистісного розвитку людини; потреба в задоволенні – пізнаючи

себе, підліток прагне до чуттєвого збагачення та бажаних переживань; потреба в повазі та визнанні – є найбільш актуальною для підліткового віку, тому що схвалення поведінки та життєвої позиції підлітка серед однолітків та друзів є важливим та необхідним елементом життєдіяльності; це забезпечує підлітку впевненість у собі та адекватну самооцінку; потреба у вмінні впевнено відстоювати свою точку зору – саме невміння це роботи призводить до багатьох проблем у житті підлітка: обмежує його самореалізацію, викликає сором'язливість та залежність від інших людей; потреба у творчому самовираженні та самореалізації є найвищою потребою в процесі розвитку підлітка; потреба в постановці життєвих цілей – формування вміння чітко визначати своє майбутнє та направляти свої особисті ресурси в певне русло [2, с.31-33].

У дітей підліткового віку відбувається активна фізіологічна і психічна “добудова” організму. Під дією виховання у підлітків посилюються функції другої сигнальної системи, що позначається на зростанні їх внутрішньої свідомості. У підлітків поступово розвивається логічне, абстраговане мислення, яке не завжди спирається лише на безпосередні наочні образи та враження. Статевий розвиток – не суто фізіологічне явище, адже організм людини готується і фізіологічне, і психологічно стати дорослим: швидко розвиваються органи відчуття, ускладнюється діяльність нервової системи, що спрямовує всі психічні процеси, посилюються вольові потенціали. Підлітки в період статевого визрівання (дівчатка в 11–14, хлопчики в 13–15 років) стають дуже чутливими і легко вразливими.

Підлітки здебільшого сумлінно виконують відомі їм правила моралі. Але є чимало фактів, коли, добре розуміючи ці правила, вони порушують їх. Одна з причин цього явища полягає в тому, що моральні поняття, засвоєні учнем, закріплюються лише в його свідомості, а не в почуттях. Він знає, як треба поводитись, але примусити себе не спроможний. Перевага нестриманих бажань над нестійкою самозабароною, яка виникає у свідомості, призводить до недозволених вчинків. Коли свідомість не підкріплюється силою емоцій, негативні вчинки часто переростають у тенденцію нестійкої поведінки. Так буває не лише тоді, коли “важкий” учень ще не перевиховався, а й коли він, давши слово не робити так, надалі втрачає самоконтроль, продовжує порушувати норми поведінки. Причиною негативної поведінки учня буває й слабка воля, коли він не спроможний “захиститись” від раптових бажань.

Зустрічається чимало випадків, коли підліток ще не вміє розбиратись в таких моральних поняттях, як дружба, мужність, добродієність тощо. Наполегливість він ототожнює з упертістю, часто хибно розуміє скромність, чуйність і т. п. Підліткові ще важко самостійно оцінити життєві факти, розібратись у явищах навколишнього життя, поведінці героїв літературних творів чи кінофільмів.

Старший підліток відчуває себе майже нарівні з старшими в сім'ї, з батьками, прагне, коли доведеться, і діяти, як дорослий. Але як стати дорослим, хлопчики чи дівчатка поки що не завжди розуміють. У розв'язанні складних життєвих питань вони часто вагаються, проте намагаються якнайшвидше стати самостійними, прагнуть якомога раніше звільнитись від сторонньої опіки.

Становлення самостійності в підлітка пов'язане з появою і захистом почуття справедливості і власної гідності, яке супроводить утвердження його особистості серед дорослих. Новоутворенням у психіці підлітка є утвердження совісті — вирішального фактора в самосвідомості. Самосвідомість — це, насамперед, відчуття людиною ставлення до неї інших, розуміння своєї ролі серед людей, налагодження стосунків з навколишнім середовищем. Найважливішим елементом самосвідомості є поява думок про себе. Інколи людина 14–15 років сама дивується появі цих думок, “прислуховується” до своєї свідомості.

Робота над собою може охоплювати різні сфери людського розвитку і діяльності. Вона може проявлятися в формі морального, фізичного, емоціонально-вольового, інтелектуального, а також естетичного самовдосконалення. У поведінці старших підлітків виразно відчувається перевага життєвих поглядів, пов'язаних з їх уявленням про майбутню професію або громадську діяльність. Відбуваються значні зміни і в мотивації поведінки – на перше місце виступають емоціональні переживання. Згодом у самовихованні зростає роль свідомості. У цей період появляється (а згодом і переважає) прагнення до самовиховання в сфері вольових і моральних якостей, виразніше відчувається індивідуалізація мети самовиховання. Наприкінці підліткового віку учні цілком здатні до цілеспрямованого самовиховання. Проте самовиховання у цьому віці, як правило, ще не стає комплексним і різностороннім. У ньому не помітно прагнення дітей до самовдосконалення в усіх напрямках. Тут поперемінно виступає то один, то інший напрямок. Наслідком формування

самосвідомості є стихійне самовиховання, яке здійснюється без помітного зовнішнього впливу.

Психологічні особливості підлітків науковці пояснювали фактом статевого дозрівання, яке є домінантою розвитку в цьому віці, вважаючи кризи неминучими, біогенетично зумовленими. За таких умов найраціональнішими, за переконаннями С. Холла, є методи *пасивної педагогіки*, оскільки втручання в розвиток підлітка для того, щоб змінити, виправити його, є недоцільними і шкідливими, бо не можна змінити природу.

Для підлітків типовим є зв'язок самовиховання з практичними діями. Найбільшу результативність у самовихованні показують підлітки в сфері спорту і трудових навичок. Перевага рухових елементів у роботі над собою пояснюється фізіологічними особливостями підліткового віку.

У старшому підлітковому віці діти здатні самі вирішувати, що їм необхідно змінити в своїй поведінці (йдеться про культуру поведінки), яким видом мистецтва або спорту їм слід займатись. Навчання як основна форма діяльності учня ставить певні вимоги до його вольової регуляції (спрямування і підтримування стійкої уваги, гальмування або обмеження почуттів і т. д.), певних властивостей особистості (організованості, працьовитості), інтелектуальних якостей (спостережливості, кмітливості, гнучкості розуму та ін.). Все це треба враховувати педагогу, спрямовуючи роботу підлітка з самовиховання.

Висновки і перспективи дослідження. Отже, феномен відповідальності старших підлітків характеризується позитивними кореляціями з іншими соціальними якостями особистості: самостійність, чесність, справедливість, принциповість, почуття обов'язку, дотримання норм соціуму та ін. Відповідальність завжди пов'язана з прийняттям рішення, з вибором людини, з її діяльністю, конкретним вчинком чи відмовою від такого. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та впровадженні методичних рекомендацій щодо формування відповідальності старших підлітків у діяльності фізкультурно-оздоровчих закладів.

Список літератури:

1. Бех І.Д. Психологічні джерела виховної майстерності: навчальний посібник / І.Д. Бех. – К. : Академвидав, 2009. – 248с.

2. Емельянова Е.В. Психологические проблемы современного подростка и их решение в тренинге / Е.В. Емельянова. – СПб.: Речь, 2008. – 336 с.

3. Капська А.Й. Фізична самореалізація старшого підлітка в умовах дитячого оздоровчого табору / А.Й. Капська, Г.С. Мільчевська // Вісник запорізького національного університету №2 (8)., 2012. – С. 65-74.

4. Соціальна педагогіка. 5-ге вид. перероб. та доп. Підручник / За ред. Капської А.Й. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.

5. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В.В.Радула. – К.: «ЕксОб», 2004. – 304 с.

Bibliography (transliterated):

1. Beh I.D. Psihologichni dzherela vihovnoi majsternosti: navchal'nij posibnik / I.D. Beh. – K. : Akademvidav, 2009. – 248s.

2. Emel'janova E.V. Psihologicheskie problemy sovremennogo podrostka i ih reshenie v treninge / E.V. Emel'janova. – SPb.: Rech', 2008. – 336 s.

3. Kaps'ka A.J. Fizichna samorealizacija starshogo pidlitka v umovah ditjachogo ozdorovchogo taboru / A.J. Kaps'ka, G.S. Mil'chevs'ka // Visnik zaporiz'kogo nacional'nogo universitetu №2 (8)., 2012. – S. 65-74.

4. Social'na pedagogika. 5-te vid. pererob. ta dop. Pidruchnik / Za red. Kaps'koї A.J. – K.: Centr uchbovoї literaturi, 2011. – 488 s.

5. Sociologo-pedagogichnij slovnik / Za red. V.V.Radula. – K.: «EksOb», 2004. – 304 s.

Новік С.Н.

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ УСТАНОВАХ

В статті вивчено психолого-педагогічні особливості формування відповідальності старших підлітків у навчально-тренувальному процесі фізкультурно-оздоровчих закладів. Запропоновано дефініцію відповідальності як соціально-педагогічної категорії та принципи діяльності з виховної роботи щодо формування відповідальності підлітків з урахуванням вікових та статевих факторів диференціації. Визначено фактори кореляції категорії «відповідальність» з іншими соціальними якостями особистості.

Ключові слова: підлітковий вік, відповідальність, фізкультурно-оздоровчі заклади, кореляція якостей особистості.

Новик С.Н.

ФОРМИРОВАНИЕ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СТАРШИХ ПОДРОСТКОВ В ФИЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

В статье изучено психолого-педагогические особенности формирования ответственности старших подростков в учебно-тренировочном процессе физкультурно-оздоровительных учреждений. Предложено дефиницию ответственности как социально-педагогической категории и принципы деятельности по воспитательной работе по формированию ответственности подростков с учетом возрастных и половых факторов дифференциации. Определены факторы корреляции категории «ответственность» с другими социальными качествами личности.

Ключевые слова: подростковый возраст, ответственность, физкультурно-оздоровительные учреждения, корреляция качеств личности.

Novik S.

THE FORMATION OF A RESPONSIBLE OLDER TEENS IN SPORTS AND RECREATION INSTITUTIONS

In the article psychological and pedagogical features of senior teenagers' responsibility formation in educational-training process of physical culture health-improving establishments are studied. The definition of responsibility as a social pedagogical category is offered and educate work activity principles in relation to teenagers' responsibility formation taking into account the age and sexual differentiation factors are presented. The correlation factors of «responsibility» category with other personality's social qualities are defined.

Keywords: teens, responsibility, physical culture health-improving establishments, personality's qualities correlation.